

neració –que vam créixer amb la segona guerra mundial–, durant els anys cinquanta vaig experimentar un procés de rebel·lió contra la dominació, el racisme i el menyspreu. Quan vaig entrar a EDF, el 1960, pensava –perquè era una empresa pública, nacionalitzada quan l'Alliberament, el 1944– que era el lloc on podia dir el que creia i tenir menys contradiccions entre la meua ideologia i el que feia. Va ser, també, la meua època militant a la CGT i al Partit Comunista, i la qüestió nuclear era llavors un petit cas en un racó. A la direcció general d'aquesta gran companyia elèctrica, el clima científic que hi havia m'era familiar: enginyers, tecnòlegs, economistes, matemàtics i informàtics, que manejaven molt bé les equacions, però que, per a sorpresa meua, tenien dificultats a traduir-les en un francès acceptable. Així, vaig començar fent de portaveu clarificador de tota aquella informació sobre energia davant la premsa, el govern i el gran públic, i fins i tot redactant els discursos del director general.

«Era inútil, llavors, de deixar-hi anar la menor inquietud ecologista, perquè se n'haurien fotut. El progrés científic i tècnic i el sacrosant «desenvolupament de les forces productives» eren dogmes de fe, i a hores d'ara em faig creus de pensar com era feliç defensant totes aquestes coses, i les tècniques de gestió, creient que tot era vàlid per al Tercer Món. El president d'EDF, Paul Delouvrier, em diria, al cap d'un temps i veient com em començava a desviar: "Puisseux, no crec amb flors i violes". Ja veus com anava tot plegat.»

– I com s'agreguaren aquestes contradiccions?

«El maig del 68, on vaig participar amb entusiasme, fou el punt de ruptura, no solament respecte al conflicte nuclear, sinó pel que fa al creixement econòmic i energètic, la crítica dels quals formulà després l'ecologisme. De cop, va semblar que no era cert –com va dir més tard Margaret Thatcher– que "no hi ha alternativa". I és que vam descobrir que el poder instituït podia trontollar, que la seva força només reposava sobre la nostra resignació i que les seves opcions reflectien clarament els objectius de la classe dirigent. A partir de llavors, vaig comprendre per què els meus superiors em miraven de cua d'ull quan jo defensava, en les previsions que feia dels consums, la hipòtesi baixa. Això no els interessava, perquè anava contra els seus objectius: intensificar l'oferta elèctrica per inflar la demanda. Comercialitzant d'aquesta manera un servei bàsic com l'energia, jo veia que EDF –símbol per excel·lència del Servei Públic– perdia la seva ànima. Vaig comprendre, també, que era una il·lusió solucionar els problemes polítics a través de l'ex-

trapolació econòmica, però avui és perfectament clar que aquella il·lusió era la racionalitat universal dels tecnòcrates tipus com Raymond Barre, Marcel Boiteux o Giscard, entre tants.»

–Sí, sí, nosaltres, a Madrid i a Barcelona, també n'hem tingut uns quants...

La relació amb els antinuclears

– I, al bàndol contrari, va trobar bona acollida entre el moviment ecològic?

«Per començar, l'any 1970 –quan tot això de l'ecologisme era encara molt prim– vaig abandonar la CGT, el sindicat comunista, per ingressar a la CFDT, que ja insistia sobre el concepte de "quadre de vida". Poc després, amb l'inici dels moviments ambientals i la crisi petrolera, vaig dir-me que calia que algú tractés de comprendre i fer comprendre el problema nuclear. Em preguntava, lògicament, per què hi havia moviment antinuclear, però aquests em deien que el meu plantejament era incomplet, perquè encara no havia relacionat la producció nuclear civil com a subproducte de la militar, la qual cosa la convertia en un problema polític major. Històricament, els submarins estratègics dels EUA i la URSS, durant la Segona Guerra i la guerra freda, anaven amb motors a propulsió nuclear, que foren l'origen de la indústria nuclear civil. En canvi, avui, en aquesta segona etapa, és la producció nuclear civil que és portadora del nou poder militar.»

En preguntar-li, aquell any 1982, sobre les conseqüències al Tercer Món d'aquesta proliferació, em va respondre:

«Tinc proves certes d'acords recents entre Sud-àfrica i Israel per a la construcció de la bomba atòmica. El 1964, un enginyer em digué que, de feia quatre anys, EDF col·laborava en l'aixecament de la central nuclear de Dimona, a Israel, però el mateix any vaig trobar-me a Sud-àfrica el mateix enginyer. Hi deu haver bombes en països incontrolables com Algèria o les monarquies tiràniques de l'Orient Mitjà, amb el risc que tot això comporta. Hi ha un primer moment en què els països desenvolupats es doten de la tecnologia nuclear, però des de principis dels anys setanta països com Israel, l'Índia, Paquistán, Corea del Sud, l'Iraq, Brasil, Argentina i d'altres fan contractes civils de centrals per obtenir plutoni i urani enriquit, amb els quals posseïr l'arma nuclear per alimentar llurs conflictes, dirigits per les grans potències.»

La tensió nuclear és al Sud

En un salt en el temps, pregunto a Puisseux, a inicis d'aquest 2006, per la «qüestió iraniana», i em diu:

«És cert que al govern iranià li

agradaria estar en el Grup dels Grans, però després del semifracàs de la intervenció a l'Iraq, els EUA s'ho pensaran molt abans d'arriscar-se a un nou atac al Pròxim Orient. Represàlies econòmiques i diplomàtiques, sí. Militars, no! El poder tècnic de fer mal és, per naturalesa, "inconfiscable".»

El que em deia fa prop de vint-i-cinc anys és plenament actual:

«No crec que el risc de guerra Est-Oest sigui el més gran. Crec més en el conflicte Sud-Sud o Nord-Sud a partir de la proliferació horitzontal. D'aquí a una dècada (referint-se als anys noranta) hi haurà armes atòmiques en joc en diversos conflictes regionals i, per tant, la possibilitat de mortaldats és elevada i immediata. En aquest sentit, és bo recordar que després de la guerra del Vietnam el general Curtis Lemay, referint-se a la bomba atòmica, afirmà: "Per què esperar cinc anys si hauria bastat amb cinc segons?". No crec, per tant, que el conflicte vingui entre l'Est i l'Oest, perquè els EUA i l'exURSS es coneixen de fa temps i no crec que siguin tan poc astuts de fer-se la guerra.

De tota manera, i escapant als controls de l'Agència Internacional de l'Energia Atòmica, hi ha cada cop més països que tenen la possi-

bilitat tècnica de procurar-se l'arma nuclear amb deu quilos de plutoni, un milió de dòlars i uns quants tècnics. Cap problema: només calen uns dies per a reconvertir un programa nuclear civil en militar.

Professor al College de France

El 1978, al final del seu periple a EDF, Louis Puisseux –que sempre havia tingut una voluntat didàctica i de narrar per escrit el resultat de les seves vivències i pensaments– es troba plenament integrat, sense patró ni subordinats, a l'Ecole des Hauts Études en Sciences Sociales, vinculada al College de France, la «crème» de la investigació universitària del seu país. Hi ensenya, als seus estudiants, entre els quals gent de tots els països i continents, tot el que ha anat analitzant: les facetes de la controvèrsia nuclear, la confusió de les estratègies petroleres, les tenebres de la proliferació de les armes atòmiques i la història de l'energia i de la humanitat i les seves tècniques, tot recordant que l'energia solar, dels temps d'Arquimedes cremant les veles de la flota enemiga a Siracusa, també ha tingut usos guerrers.

Juntament amb els compromisos adquirits amb altres científics crítics, el 1974 i 1978, ja esmentats, el 25 de juny de 1982, pocs dies després d'haver-nos trobat a París, va donar

suport, al costat de sis-cents investigadors, professors, enginyers i tècnics, a l'Appel de Scientifiques contre la course aux armements nucléaires, una crida dirigida a evitar la instal·lació a Europa dels missils de l'OTAN, on es denuncia que existeix ja l'equivalent d'un milió de bombes d'Hiroshima al món, es demana a la resta de la comunitat científica que deixi de col·laborar directament o indirecta en la investigació per a fins militars i s'exigeix al govern francès que deixi d'afavorir la proliferació horitzontal. L'accident de Txernòbil (abril de 1986, ara farà vint anys) acaba de refermar-lo en tot el que ja creia fermament, i ho expressarà en el llibre *Crépuscule des atomes*, que Hachette –ara sí– li publica.

Home d'interessos culturals variats, s'apassionà per la conquesta del Perú, que contà en *La nuit inca* (Ed. Écriture, 1992) des del punt de vista d'un indi natiu de la costa i no d'un conquistador, tal com molts anys abans havia fet el nostre Avel·lí Artís-Gener (Tísner) en *Paraules d'Opotón* el vell. Darrerament, Puisseux –que ja fa alguns anys viu tranquil·lament en una casa a la Costa Brava, prop del mar– ha publicat un recull de relats, «on explico la meua "traïció" a la causa d'EDF, entre dotze històries agafades de la Bíblia, de Shakespeare, de Sòfocles, de Txernòbil, del primer missatge rebut dels extraterrestres i fins i tot de la meua vida privada, en un volum titulat *De source obscure* (Ed. Thot, 2001)».

La naturalesa no és un decorat

Com en un destil·lat de tot el viscut, a prop dels seus vuitanta anys, Puisseux recorda que la naturalesa no és un decorat, sinó la taula on es juga la partida humana, cosa que Marx ja sabia, però que no es va voler veure o no es va saber llegir. En aquests darrers anys –i, de fet, des d'Hiroshima– tot ha canviat, no solament en la «intelligentsia», sinó també en el poble, perquè sota la pressió de les opinions públiques tots els partits polítics, a tot arreu, han hagut de posar aigua ecològica al vi de llur sacrosant creixement econòmic.

Tanmateix, no deixa de ser agudament realista quan assenyala que el segle XXI coneixerà cataclismes al costat dels quals Txernòbil i el tsunami de l'oceà Índic semblaran discrets senyals precursors. Amb tot, conservant la fe en l'home, conclou que el fil de la Història no es trencarà i que hi haurà supervivents que no oblidaran mai més la crua lliçó.

O sigui: alerta, perquè, segons Puisseux, el moment de la veritat ha arribat i pot ser que la transició cap a una societat menys devoradora no sigui gaire ordenada, amb què els moviments alternatius han de preparar-se per a un futur agitat. Ja ho deien els nostres avis: no es pot estirar més el braç que la màniga o no es pot matar tot el que és gras, i així fins a tantes expressions de la millor saviesa popular, tan arraconada.

